

Valóban értékelendő teljesítmény, hogy történelmünk ezen értékes, ámde nehezen elérhető dokumentumait felhasználóközelpbe hozzák CD-ROM-on. Ez önmagában is nagy dolog. De ha már ennyi munkát és pénzt fektettek a vállalkozásba, érdemes lett volna a reprint anyagon kívül egyéb kapcsolódó dokumentumokat, esetleg szakirodalmi, történelmi, irodalmi munkákat is feldolgozni. A Dicső napok és hétköznapiok esetében ez lehetne például történelmi kitekintés a korabeli európai eseményekre, esetleg az utókor és a történészek értékelése. Az Életképek anyagával kapcsolatban pedig szívesen olvasnék néhány indoklást, hogy miért éppen a kiválasztott szövegeket tartották érdemesnek arra, hogy szövegállományként is elérhetőek legyenek. Ez egyben irodalmi értékelés, elemzés is lehetne.

Nagyon tetszetős a CD-ROM grafikai kivitelezése. Sajnos a szép grafika mellett a szokatlan megoldások nehézségeket okoznak a CD kezelésében. A megszokott motívumok helyett egészen más ikonokat találunk: kis kék rombuszok, „digitális

kövek” segítségével navigálhatunk a képernyőn. Ez önmagában még nem jelentene problémát, de pl. a nyitó képernyőn megjelenő rombuszok fölött (talán a design kedvéért) nem tűnnek fel rögtön a mögöttük rejlő oldalak tartalmát leíró feliratok, csak akkor derül ki, hogy mit kapunk a klikkelés után, ha a rombuszok fölé navigálunk a kurzorral, s az adott link felirata megjelenik. A belső oldalakon ugyanez a helyzet: a jobb felső sarokban lévő kis rombuszról csak a sűgőből vagy véletlenül derül ki, hogy a menüsört rejti, amelynek ikonjairól szintén csak akkor tudjuk meg, hogy mire szolgálnak, ha följük állunk a kurzorral. Lényegesen megkönnyítené a munkát, ha mindezek az eligazító feliratok folyamatosan láthatóak lennének.

Végül egy rövid észrevétel: az ismertető szövegek, a sűgő oldalai számos nyomdai, szerkesztési és helyesírási hibát tartalmaznak, ami egy kis odafigyeléssel elkerülhető lett volna.

Mészáros Anikó
(OMIKK)

Emberi jogok az Interneten

www.unhchr.ch

Az *Egyesült Nemzetek Szervezete Emberi Jogok Főbiztosának Hivatala* 1996. december 10-én, az Emberi Jogok Napján webhelyet nyitott az Internet-használók számára. Az Emberi Jogok Bizottsága (Commission on Human Rights) ezt a lépést fontos mérföldkönek tekinti a *Bécsi Deklarációban* meghirdetett cselekvési program megvalósítása során. Az emberi jogi információk átláthatóvá (transparency) tételével elő kell segíteni, hogy az érdekelt csoportokhoz és személyekhez is eljussanak a megfelelő információk, valamint az emberi jogok megismerését célzó képzéssel is támogatni kell az emberi jogok megvalósulását. A statisztika szerint a webhelyet 1997. augusztus 1-jétől október 31-ig átlagosan 3000 használó tekintette meg hetenként, személyenként kb. 17 perces használati idővel. (The United Nations Human Rights Website maintained by the Office of the High Commissioner for Human Rights. = Human Rights. A Quarterly Review of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights No. 1. Winter 1997/1998. p. 29–30.)

Az emberi jogi web megalkotásától napjainkig jelentős változásokon ment át. A tökéletesítés érdekében főleg két feladatcsoport megoldására törekedtek, nevezetesen a *felhasználóbarát alkalmazásokra* és a *nyelvi korlátok leküzdésére*. Az ENSZ szervezeti struktúrájának táblázatba foglalása, az egyes témakörök, szervek, országok és a webhely menüinek együttes betűrendes indexe és

más mutatók, az ENSZ különböző szerveinek működése során keletkezett dokumentumok jelzeteinek (symbol number) magyarázatos feltüntetése, a „Treaty Bodies Database” teljes szövegű visszakereső rendszere, és nem utolsósorban a menük áttekinthető és logikus rendszere jól szolgálják a felhasználókat. A webhely fenntartói technikai limiteteket is meghatároztak, hogy ne csak a nagy teljesítményű számítógépeken lehessen hozzáférni az információkhoz (pl. kerültek a képek és a grafikonok használatát). Tervbe vették a CD-ROM-változat megjelentetését is annak érdekében, hogy azokon a helyeken is hozzáférhetőek legyenek az emberi jogi információk, ahol nem lehetséges az Internet igénybevétele. A nyelvi korlátok leküzdésének fontos állomása volt, hogy 1997. december 10-én bizonyos menüknél megjelent a francia és a spanyol nyelvű változat is az angol mellett.

Az *Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának* 1998-ban van az 50. évfordulója. A webhely gondozói ezt a jelentős eseményt azzal kívánják megünnepelni, hogy 200 nyelven (az eszperantót is beleértve) megjelentetik az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát. Ez a céljuk az év végéig valósul meg teljes egészében, és ekkor már remélhetőleg ezen a webhelyen is élni fog a magyar nyelvű változat.

A webhelyet *naponként frissítik*, ezért a használók nemcsak történeti és átfogó, hanem aktuális képet is kaphatnak az ENSZ emberi jogok terüle-

tén végzett tevékenységéről és a vele kapcsolatos eseményekről (pl. hetente kétszer sajtótájékoztató, nyilatkozatok a médiának, hírek az ENSZ New York-i és genfi központjából).

A naprakészséget hangsúlyozva a főmenü élén az Emberi Jogok Bizottságának aktuális ülészsaka látható (pl. 1998. június 20-án az 54. ülészsak).

A főmenü jobb oldalán (a használó szemével nézve) sorrendben a következőkkel ismerkedhetünk meg:

- I. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (nyelvi változatairól az előbbieken már volt szó),
- II. Az 50. évforduló eseményei (1998),
- III. A Bécsi Deklaráció és Cselekvési Program (1993),
- IV. Az események kronológiája,
- V. Kapcsolódások más szervezetekhez (betűrendes felsorolásban),
- VI. Iskolai alkalmazások és lehetőségek az emberi jogok oktatásához.

A főmenü jobb oldalát a bal oldallal az „Újdonságok” kötik össze, majd a bal oldalon megtalálhatjuk a következő menüket:

- I. Az ENSZ szervezeti struktúrája.
- II. Az ENSZ Emberi Jogi Programja, amely a legszélesebb körben bemutatja az ENSZ egész világra kiterjedő emberi jogi tevékenységét. A *Communications/complaints procedure* címet viselő almenüben megkereshetjük a különböző típusú panaszeljáráások benyújtásához szükséges kérdőívmodelleket. Ugyancsak almenü tudósítja az érdeklődőket az ENSZ jelenlétéről és technikai kooperációjáról a különböző országokban.
- III. A *Treaties*, azaz a szerződések és egyéb jogi dokumentumok cím alatt olvashatjuk a nemzetközi emberi jogi okmányokat a következő csoportosításban: (1) az ENSZ alapokmányát; (2) az emberi jogokra vonatkozó nemzetközi alapdokumentumokat; (3) a Teheráni Proklamációt (1968); és (4) az önrendelkezési jognak, (5) a diszkrimináció tilalmának, (6) a nők jogainak, (7) a gyermek jogainak dokumentumait; továbbá olyan alapvető emberi jogokra vonatkozó okmányokat, mint (8) a rabszolgaság és a prostitúció tilalmát; (9) az igazságszolgáltatáshoz kapcsolódó emberi jogokat; (10) jogot az információ szabadságára; (11) az egyesülési szabadságot és (12) a foglalkoztatással kapcsolatos jogokat. E felsorolást követik (13) a házassághoz, családhoz és ifjúsághoz kapcsolódó jogok; (14) a szociális jólét és fejlődés jogai; (15) a kulturális jogok; (16) az állampolgárság joga, a hontalanok jogai, a menedékjog és a menekültek jogai; továbbá (17) a háborús és az emberiség elleni bűncselekmények, valamint a genocídium tilalma.

Utolsóként pedig (18) a humanitárius jogok okmányait tekinthetjük meg ebben a menüben. A *Treaties* menüben szám szerint több mint 90 nemzetközi emberi jogi okmányról szerezhet információkat a látogató.

- IV. A *Documents* menü az ENSZ szerveinek az emberi jogok szempontjából releváns határozatait, jelentéseit tartalmazza 1996 óta a teljesség igényével. Az 1994. és 1995. évek hasonló jellegű dokumentumait csak válogatva közlik. A különböző szervek dokumentumai közötti eligazodást segíti az egyezményes jelzetek (symbol number) listája. Például a Kisebbségvédelmi és faji diszkriminációs albizottság dokumentumai E/CN.4/Sub.2/...jelzetűek.
- V. A *Publikációk* keretében az ENSZ emberi jogi tevékenységére vonatkozó alapvető referenzműveken, periodikákon és monográfiákon kívül a menü ad hoc kiadványokat is feltüntet, és közli a kiadványok megrendeléséhez szükséges kiadói adatokat, valamint rendelési űrlapokat. A főmenüben található még a következő menük:
- VI. Az emberi jogok érvényesülését szolgáló pénzügyi alapok megteremtésére tett erőfeszítések.
- VII. A tanácskozások 1998. évi kalendáriuma.
- VIII. A konferenciák jegyzéke.
- IX. A hetente két alkalommal megtartott sajtótájékoztatók, a média számára adott egyéb nyilatkozatok és hírek az ENSZ New York-i és genfi központjából.
- X. A tisztségviselők és a külön előadók nyilatkozatai.
- XI. A webhely jelentős része a *Treaty Body Database* menü is.

Az utóbbi keretében az egyes szerződések által felállított szervekre, és a szerződések végrehajtását felügyelő (monitoring) szervekre vonatkozó adatokat tartalmazó adatbázis francia és spanyol nyelvű változatban is a használok rendelkezésére áll. Az adatbázis adataiban kereshetünk országok, dokumentumtípusok és az előbbieken már említett symbol number alapján. A *Status* almenüben a szerződések ratifikációjának jellemző adatait, valamint a szerződések végrehajtására vonatkozó jelentéseket (reporting) kereshetjük meg. Megtekinthetjük a szerződésben részt vevő és a szerződésben részt nem vevő államok jegyzékét is az általunk kiválasztott szerződéssel kapcsolatban. Almenü tartalmazza a bizottsági tagok neveit a szerződések, az országok és a nevek betűrendje szerinti csoportosításban.

Az adatbázis alkotói teljes szövegű visszakereső rendszert alkalmaznak mind a szerződésekkel kapcsolatos, mind pedig a szerződéseken kívüli struktúrák és eljárások elnevezésű almenükben.

Azok az információk, amelyek az emberi jogokra vonatkozó szerződések végrehajtásának figyelemmel kísérésére létrehozott bizottságokra, így különösen az Emberi Jogi Bizottságra (Human Rights Committee) vagy a Gyermek Jogainak Bizottságára vonatkoznak, a „Conventional mechanisms” tárgykörében szerezhethők meg. Az adatbázisból visszakereshetők többek között a szerződésben részt vevő államok bizottságokhoz küldött jelentései, vagy az említett bizottságok ezekre vonatkozó értékelő megállapításai. Az Emberi Jogok Bizottsága számos vizsgáló és nyilvánosságra hozó eljárást alakított ki az emberi jogok érvényesülése szempontjából különösen figyelmet érdemlő országok és területek helyzetéről (Country mechanisms), valamint az emberi jogok világmére-

tű megsértéseinek jellegzetes megnyilvánulásairól (Thematic mechanisms). Mindezekre a mechanizmusokra vonatkozó adatok megtalálhatóak az *Extra-conventional mechanisms* almenüben (pl. a Kongói Demokratikus Köztársaság – korábban Zaire – emberi jogi helyzetéről szóló külön előadói jelentés).

A webhely alkotói és karbantartói az állandó tökéletesítés érdekében örömmel látnak minden olyan javaslatot, amely munkájukban hasznos szerepet játszhat. Ennek érdekében létesített speciális e-mail címük: webadmin.hchr@unog.ch.

Ádám Antalné
(Janus Pannonius Tudományegyetem
ÁJTK Könyvtár)

Információs társadalom és a könyvtár jövője

Az új feltételek között a társadalmi fejlődés legfontosabb tényezője világszerte az információ lett. Az ún. *információs társadalom* az információs technológiák és a távközlés viharos fejlődésének köszönhetően napjainkban már-már valóságnak mondható. Így az IFLA indította mozgalom az információk egyetemes hozzáféréséről tulajdonképpen a beteljesülés előtt áll.

Az információs társadalom globális természetű. Sokan éppen emiatt ódzkodnak tőle, mondván: elvész benne a nemzeti és kulturális identitás, beleértve az egyes nyelveket is. Ámde az információs társadalom, miközben egyfelől valóban az ismeretek és a kultúrák egymásba olvadását idézi elő, másfelől azonban mindenki számára garantálja a több szabadságot, jogot és lehetőséget.

A fentieknek megfelelően: nincs semmiféle műszaki-technológiai akadálya annak, hogy megszűnjen a *globális információs infrastruktúra*, hacsak az nem, hogy legelőbb a nemzeti információs infrastruktúráknak kell kialakulniuk, mégpedig a későbbi integrációt biztosító közös elvek és szabályok alapján.

Manapság már nem szorul bizonygatásra, hogy az információellátásnak az a paradigmája, amely kizárólag papíralapú dokumentumokra bázírozott, elöregedett, s helyébe a legkülönfélébb információk elektronikus úton történő eljuttatásának, korlátlan számban való kinyomtatásának és az Internet segítségével e műveletek elvégzése „bármikoriságának” és „akárhollétének” paradigmája lépett, ami az információs szupersztráda paradigmájának is nevezhető.

Az adekvát telekommunikációs infrastruktúra és az információkészletek, illetve intézményeik (könyvtárak, archívumok, információs központok)

szerves egyesülését dokumentáló szupersztráda jelentősége legalább akkora, mint a könyvnyomtatás feltalálásáé.

Az információs szupersztráda nem tud megenni a nagykönyvtárak nélkül, amelyek hagyományos központjai az információkészletek gyarapításának, őrzésének és használtatásának. Sajnos azonban ezek a könyvtárak felszereltségüknél fogva elmaradnak mind a műszaki-technológiai lehetőségektől, mind a társadalmi szükségletek kielégítésétől. Még mindig nagyrészt a papíralapú dokumentumok gyűjtésére-őrzésére koncentrálnak, s legtöbbször nem a keresett információt tudják szolgáltatni, hanem csak azt a dokumentumot, amelyben az adott információ benne lehet.

Ennek az elmaradásnak a felszámolása csak a legkorszerűbb információs technológia tömeges meghonosításától és az információkészletek hálózati integrációjától várható.

De milyennek kell lennie a *jövő könyvtárának*? Mindenekelőtt – a társadalmi-gazdasági rangtól és a lakóhelytől függetlenül – szabad hozzáférést kell biztosítani az információkhoz. Ezenkívül: a globális és a nemzeti információs rendszer tagjaként lehetőséget kell kínálnia az információk iránti igények kielégítéséhez, mégpedig tetszőleges forrásból és időbeli, térbeli és egyéb szempontú korlátozások nélkül. Aztán: jól kell ismernie saját állományát, és hatékonyan tükröztetnie annak tartalmát. Végül: az „örökkévalóság” igényével meg kell őriznie a különös kulturális és történelmi értékű dokumentumokat, mégpedig korántsem csak konzerválással, hanem digitalizálással is, hogy ezáltal a szóban forgó dokumentumok „határok nélkül” hozzáférhetővé váljanak.